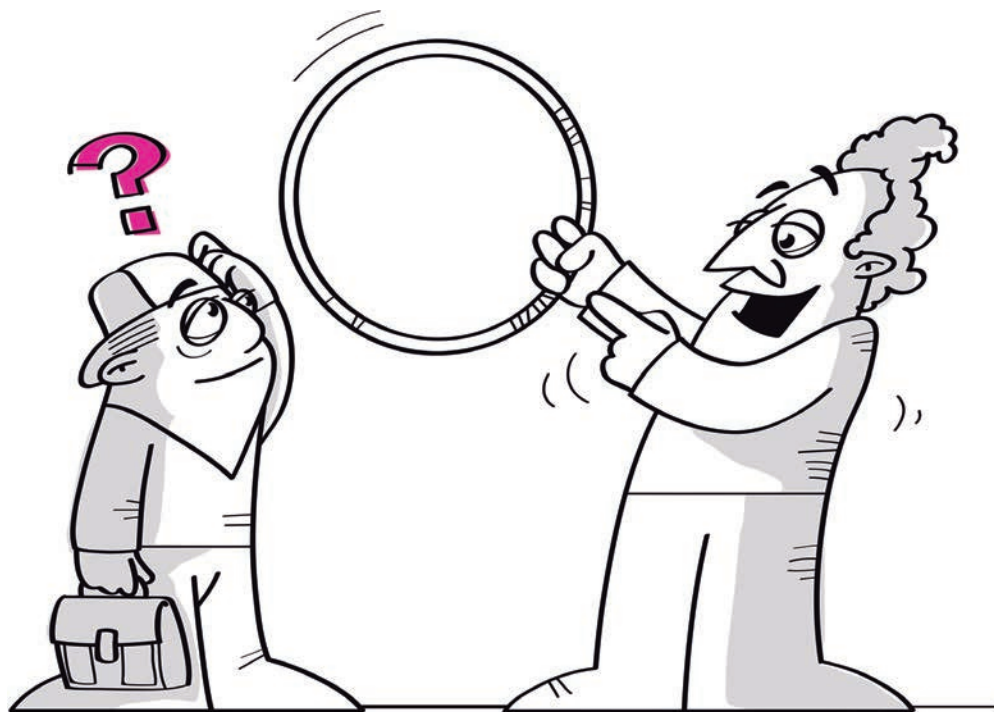

De toekomst van de leerling

Een handig boek voor mentoren bij de loopbaanbegeleiding van leerlingen

De toekomst van de leerling

Een handig boek voor mentoren bij de loopbaanbegeleiding van leerlingen

De toekomst van de leerling

Een handig boek voor mentoren bij de loopbaanbegeleiding van leerlingen

Onder redactie van Rupert Spijkerman & Margriet Bienemann

Kloosterhof Neer B.V.
Acquisitie services - Uitgeverij
Napoleonsweg 128a
6086 AJ NEER
W. www.kloosterhof.nl
E. info@kloosterhof.nl

Vormgeving cover en binnenwerk:
Kloosterhof Vormgeving
Annemieke Peeters

ISBN: 978-90-78876-06-9
NUR: 841

© Copyright 2014, Kloosterhof Neer BV

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijke verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatie- of andere werken (artikel 16 Auteurswet 1912), in welke vorm dan ook, dient men zich tot de uitgever te wenden.

Ondanks alle aan de samenstelling van dit boek bestede zorg kan noch de redactie, noch de auteur(s), noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor schade die het gevolg is van enige fout in deze uitgave.

Voorwoord

‘Mensen leren kiezen’ is het motto van LDC. Kiezen valt niet mee. Het maken van een effectieve keuze op basis van wat je wilt en wat bij je past is voor leerlingen, maar vaak ook voor volwassenen, behoorlijk lastig. Kiezen kun je leren, het is een leerproces waarbij je zelf verantwoordelijk bent voor de uiteindelijke keuze. Maar ‘zelf’ betekent niet ‘alleen’. Voor leerlingen is het een samenwerking tussen decanen, mentoren en ouders.

Uit diverse onderzoeken blijkt dat het maken van een keuze vaak geen weloverwogen proces is. Het ontbreken van een realistisch beeld van de beroepen, opleidingen en de arbeidsmarkt helpt hier niet bij. De oorspronkelijke opdracht van LDC komt voort uit de opdracht van de ministeries OCW, Sociale Zaken, Economische Zaken, Landbouw en Visserij en Arbeidsvoorziening begin jaren negentig om een database aan te leggen van alle beroepen in Nederland. Verrijkt met informatie zoals competentie- en belastingsprofielen, filmpjes en interviews. En een koppeling met alle opleidingen, opleidingsinstituten en cursussen. Inmiddels uitgebreid en gekoppeld met actuele vacatures, stages, leerwerk- en vrijwilligersplekken. Gewoon om te kijken waar je terecht zou kunnen komen als je voor een beroep kiest.

Dit boek geeft mentoren handvatten om leerlingen te leren kiezen en ze te helpen bij het ontwikkelen van loopbaancompetenties. Met het nadenken over hun eigen loopbaan (loopbaanreflectie), onderzoeken van werk (werkexploratie), zichzelf laten zien en netwerken (zelfprofilering en netwerken) en hun loopbaan zelf in de hand te nemen (loopbaansturing)*. Daarnaast geeft het verdieping met een praktische inslag via de werkbladen die op aanvraag beschikbaar zijn via info@ldc.nl.

Maak gebruik van deze hulpmiddelen en geef LOB binnen uw school een kwaliteitsimpuls.

Veel succes.

Leeuwarden/Ommel, juli 2014

Johan Migchels | Maurice Vermunt
Directie LDC Business & WerkConsult

*Uit proefschrift “Loopbaanontwikkeling” uit 2003 van Marinka Kuijpers

Dankwoord

Met dank aan de constructief kritische klankbordgroep:
Miek Claassens (schooldecaan Alkwin Kollege), Martine
Buysen en Tanja van Lanen (schooldecanen SG Were Di),
Jos Govers (coördinator leerlingbegeleider en mentor SG
Were Di) en de medewerkers van LDC met name Alwien de
Boer en Jildou Popma.

INLEIDING

1. Onze visie

Mentoren zitten doorgaans niet te wachten op een boek over studieloopbaanbegeleiding. Als jouw school de leerling in alle jaarlagen wil begeleiden bij studieloopbaanzaken, dan kan het niet anders of de mentor speelt hierin een cruciale rol. In dit boek willen we de mentor extra bagage geven voor deze begeleidingstaak. We behandelen hierin de vraag hoe je als mentor je leerlingen beter kan begeleiden bij hun studieloopbaanontwikkeling en bij specifieke keuzemomenten in hun studieloopbaan. We gaan hierbij uit van het standpunt dat je als mentor tot nu toe geen specifieke loopbaanexpertise hebt opgebouwd en dat je voor een deel mag vertrouwen op je coachvaardigheden als mentor. Je komt daar heel ver mee. Toch hebben we de ambitie om je met dit boek beter toe te rusten voor het coachende gesprek met je leerlingen over zijn studieloopbaan. Als mentor ben je in onze ogen geslaagd als je de leerling zo weet te coachen dat hij zichzelf verantwoordelijk voelt voor zijn eigen toekomstplannen en daarvoor de nodige stappen kan zetten die hem verder brengen. Je houdt je verre van inhoudelijke adviezen over wat iemand moet kiezen maar bent wel heel actief als het erom gaat de leerling te leren om grote en kleine keuzes goed voor te bereiden. We spreken daarom over 'loopbaanleren' als basis voor sterke toekomstplannen van de leerling.

2. Opbouw deel 1

In deel 1 gaat de mentor aan de slag met cruciale thema's, de vijf loopbaancompetenties, die de leerling zicht geven op zijn toekomst. Dat leren en werken van vandaag ook invloed heeft op de opleidingsweg en de arbeid die de leerling later kiest, is een belangrijk gegeven. Iedere loopbaancompetentie ondersteunt het toekomstgerichte denken van de leerling, zodat hij aan het einde van het voortgezet onderwijs met meer overtuiging kan zeggen: deze opleiding ga ik kiezen, omdat ik affiniteit heb met, en kwaliteit in huis heb voor bepaalde studies en latere daarop aansluitende werkzaamheden.

De studieloopbaanontwikkeling van de leerling staat in dit deel centraal. Er zijn vijf belangrijke loopbaancompetenties. Elke competentie is een deelbekwaamheid om loopbaanzaken optimaal te regelen. We behandelen de volgende competenties: zelfsturing, capaciteitenreflectie, motievenreflectie, loopbaancommunicatie en werkexploratie.

Hoofdstuk 1: Zelfsturing.

De centrale vraag in dit hoofdstuk luidt: Hoe bereik ik zelfsturing bij de leerling? Deze competentie staat voor 'het heft in eigen hand nemen'. Loopbaansturing heeft te maken met bewust reageren op keuzesituaties en veranderingen die zich voordoen in het leven en in de studieloopbaan. De leerling leert zijn eigen koers te varen op basis van zelfkennis en

kennis van zijn netwerk en van de wereld van studie, arbeid en beroep.

Zelfsturing is de centrale competentie in dit boek en vormt zo de paraplu voor de competenties in de volgende vier hoofdstukken.

Hoofdstuk 2: Capaciteitenreflectie.

De centrale vraag in dit hoofdstuk luidt: Hoe verkrijgt de leerling zicht op wat hij kan? Deze competentie geeft de mate aan waarin de leerling in staat is om eigen capaciteiten te onderzoeken, in te schatten en te evalueren.

Hoofdstuk 3: Motievenreflectie.

De centrale vraag in dit hoofdstuk luidt: Hoe verkrijgt de leerling zicht op wat hij wil en waarom hij dat wil? Deze competentie geeft de mate aan waarin de leerling in staat is om eigen loopbaanwensen en -waarden die van belang zijn te onderzoeken, in te schatten en te evalueren. Bij motievenreflectie onderzoekt hij wat werkelijk belangrijk is in zijn leven. Hij denkt na over wat hem voldoening geeft en wat hij nodig heeft om prettig te kunnen functioneren en werken.

Hoofdstuk 4: Loopbaancommunicatie.

De centrale vraag in dit hoofdstuk luidt: Hoe verkrijgt de leerling zicht op wie hem daarbij kan helpen? De competentie loopbaancommunicatie gaat over het opbouwen en

onderhouden van contacten die de leerling verder helpen in zijn leven en studieloopbaan. Deze contacten gebruikt hij bijvoorbeeld om tips en informatie te verzamelen en om op de hoogte te blijven van ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de ontelbare mogelijkheden die er zijn.

Hoofdstuk 5: Werkexploratie.

De centrale vraag van hoofdstuk 5 luidt: Hoe verkrijgt de leerling zicht op informatie over een passende opleiding of werk? Deze competentie gaat over het onderzoeken van de studie- en werkwereeld. Welke studie- en werkmogelijkheden bestaan er en welke zijn kansrijk? Hoe lukt het de leerling in bepaalde opleidingen en functies terecht te komen en welke eisen stelt zo'n opleiding of zo'n functie?

Zelfsturing, capaciteitenreflectie, motievenreflectie, loopbaancommunicatie en werkexploratie. Deze vijf loopbaancompetenties staan niet los van elkaar. Ze zijn alle vijf nodig om verder te komen bij het oplossen van studieloopbaankwesties. Ze dragen ertoe bij dat de leerling een steeds sterkere identiteit ontwikkelt in de wereld van studie en werk. We spreken van het ontwikkelen van een arbeidsidentiteit.

Inhoudsopgave

Inleiding

1.	Onze visie	blz. 12
2.	Opbouw deel 1	blz. 12
3.	Opbouw deel 2	blz. 16
4.	Tenslotte	blz. 17
	Overzicht oefeningen	blz. 19

Deel 1 In gesprek met de leerling over loopbaancompetenties

Hoofdstuk 1

Met leerlingen praten over zelfsturing

1.1	Zelfsturing	blz. 30
1.2	Zelfsturing en loopbaanleren	blz. 30
1.3	Grip	blz. 31
1.4	Observatiecriteria	blz. 32
1.5	Oefeningen	blz. 33
1.6	Gesprekken over zelfsturing	blz. 36
1.7	Samenvatting	blz. 38

Hoofdstuk 2

Met leerlingen praten over capaciteitenreflectie

2.1	Capaciteitenreflectie	blz. 42
2.2	Capaciteiten en loopbaanleren	blz. 42
2.3	Grip	blz. 44
2.4	Observatiecriteria	blz. 44
2.5	Oefeningen	blz. 45
2.6	Gesprekken over capaciteiten	blz. 50
2.7	Samenvatting	blz. 52

Hoofdstuk 3

Met leerlingen praten over motievenreflectie

3.1	Motievenreflectie	blz. 56
3.2	Motivatie en loopbaanleren	blz. 56
3.3	Grip	blz. 57
3.4	Observatiecriteria	blz. 58
3.5	Oefeningen	blz. 59
3.6	Gesprekken over motivatie	blz. 62
3.7	Samenvatting	blz. 62

Hoofdstuk 4

Praten met leerlingen over loopbaancommunicatie

4.1	Loopbaancommunicatie	blz. 66
4.2	Loopbaancommunicatie en loopbaanleren	blz. 66
4.3	Grip	blz. 67
4.4	Observatiecriteria	blz. 68
4.5	Oefeningen	blz. 68
4.6	Gesprekken over loopbaancommunicatie	blz. 71
4.7	Samenvatting	blz. 71

Hoofdstuk 5

Praten met leerlingen over werkexploratie

5.1	Werkexploratie	blz. 74
5.2	Werkexploratie en loopbaanleren	blz. 74
5.3	Grip	blz. 76
5.4	Observatiecriteria	blz. 76
5.5	Oefeningen	blz. 76
5.6	Gesprekken over opleidingen, arbeidsmarkt, stages e.d.	blz. 80
5.7	Samenvatting	blz. 81

Deel 2 Verdiepingsstof over 3 onderwerpen: de leerling, het gesprek met de leerling en de mentor

Hoofdstuk 6

De studieloopbaan van de leerling in ontwikkeling

6.1	Inleiding	blz. 86
6.2	Het puberbrein	blz. 86
6.3	Het loopbaanprofiel	blz. 90
6.4	Samenvatting	blz. 96

Hoofdstuk 7

Het gesprek met de leerling

7.1	Inleiding	blz. 100
7.2	Sfeer opbouwen voor een goed gesprek	blz. 100
7.3	Openstaan voor alle signalen	blz. 100
7.4	Aandacht voor het unieke verhaal	blz. 104
7.5	Concretiseren van informatie	blz. 105
7.6	Zorgen voor verdieping	blz. 107
7.7	Orde scheppen	blz. 108
7.8	De structuur van het gesprek zichtbaar maken	blz. 108
7.9	Werken met gespreksdoelen	blz. 109
7.10	Evalueren	blz. 110
7.11	Samenvatting	blz. 110

Hoofdstuk 8

Hoe kun je als mentor steeds beter worden?

8.1	Inleiding	blz. 114
8.2	Meerdere rollen	blz. 114
8.3	Kritisch zijn naar jezelf	blz. 116
8.4	Onderzoek je gevoeligheid voor informatie	blz. 124
8.5	Sterker observeren en inschatten van gedrag	blz. 125
8.6	Samenvatting	blz. 129
	Nabeschouwing	blz. 130
	Literatuur	blz. 131